

T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Tarih : 08 Temmuz 2015
Sayı : 60

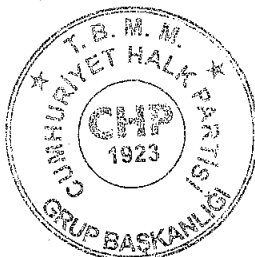
TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev Ve Yetkileri Hakkında Kanunda değişiklik yapılmasına dair kanun teklifim gerekçesiyle ekte sunulmuştur.

Gereği müsaadelerine sunulur.

Barış YARKADAŞ

İstanbul Milletvekili

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BSK. LİGİ
08 Temmuz 2015
Numara:

TBMM GENEL EVRAK
08 Temmuz 2015
No: 6668

GENEL GEREKÇE

6545 sayılı “*Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”, 28 Haziran 2014 gün ve 29044 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren ve Sulh Ceza Hâkimlikleri kurulmasını öngören kanun birçok sorunu da beraberinde getirmiştir.

“Kanunî hâkim” veya “olağan hâkim” ilkesi de denen “tabiî hâkim (doğal yargıç)” ilkesi, bir uyuşmazlık hakkında karar verecek olan hâkimin, o uyuşmazlığın doğmasından önce kanunen belli olmasını öngören bir ilkedir. “Hâkim” terimi yerine “mahkeme” terimini koyarak söylersek, “tabiî mahkeme” veya “olağan mahkeme”, yargılanacak olayın meydana geldiği anda, o olayın yargılanması için kanunla kurulmuş mahkeme demektir. Kısacası, “tabiî mahkeme (olağan mahkeme)”, olaydan önce kurulmuş ve somut olay ile kuruluşu bakımından ilgisi olmayan mahkeme demektir. Bu mahkemenin hâkimine de “tabiî hâkim” denir. Buna göre, bir uyuşmazlık, ancak uyuşmazlığın doğumu anında görevli ve yetkili olan mahkeme tarafından yargılanabilecektir. Böylece tabiî hâkim ilkesiyle, uyuşmazlığın olaydan sonra çıkarılacak bir kanunla kurulacak bir mahkeme tarafından yargılanması yasaklanmakta, yani kişiye veya olaya özgü mahkeme kurma imkânı ortadan kaldırılmaktadır.

“Tabiî hâkim (olağan hâkim)” veya “kanunî hâkim” ilkesinin amacı, yasama organının belirli bir olayı yargılamak için o olaydan sonra mahkeme kurmasının önüne geçmektir. Bu ilkeye uyulduğu takdirde, yasama organı dâhil devletin herhangi bir organı, olaydan sonra, sırf o olayı yargılamakla görevli bir mahkeme kuramayacaktır. Bu ise mahkemelerde yargılanacak olan kişilere büyük bir güvence sağlar. Çünkü onları yargılayacak mahkemeler, sırf onlar için kurulmamış, onları yargılayacak hâkimler sırf onlar için atanmamıştır. Böyle mahkemelerde ve böyle hâkimler huzurunda suçlanan kişiler masum iseler, beraat edeceklerdir. Oysa sırf o olay için kurulmuş ve hâkimi sırf o olay için atanmış bir mahkemede suçlanan kişiler masum olsalar bile mahkûm olabilirler.

“Tabiî hâkim (olağan hâkim)” ilkesinin doğal sonucu, “olağanüstü (istisnâî) mahkemeler”in kurulmasının yasaklanmasıdır. Olağanüstü mahkeme, olaydan sonra kurulmuş, sırf belli bir olayı veya belli kişileri yargılamak üzere kurulmuş mahkeme demektir. Olağanüstü mahkemelere “istisnâî mahkemeler” de denir.

1982 Anayasası, “tabiî hâkim” ilkesini “kanunî hâkim güvencesi” başlıklı 37’nci maddesinde şu şekilde düzenlemektedir: “Hiç kimse kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz”.

Görüldüğü gibi maddede “tabiî hâkim” veya “tabiî mahkeme” ifadesi geçmemektedir. Ancak Anayasanın 37’nci maddesinde “kanunî hâkim güvencesi” adı altında düzenlenen şeyin aslında “tabiî hâkim ilkesi” olduğuna şüphe yoktur. Bir kere, maddenin ikinci fıkrasında, “olağanüstü merciler”in kurulması yasaklandığına göre, bundan a contrario, “olağan mahkeme ilkesi”nin kabul edildiği sonucu çıkar. “Olağan mahkeme” ile “tabiî mahkeme” aynı şeylerdir. Diğer yandan Anayasanın 37’nci maddesinin Danışma Meclisi Anayasa Komisyonu Gerekçesinde de bu maddede ifade edilen ilkenin tabiî hâkim ilkesi olduğu açıklanmıştır. Gerekçede şöyle denilmiştir:

“Bu maddede ‘kanunî’ ve ‘tabiî’ hâkim güvencesi birlikte düzenlenmiştir... ‘Tabiî hâkim’ kavramı ise yargılanacak nizanın vukuu anında bulunan kanunun öngördüğü yargı mercii demektir. Bunlara ‘olağan mahkemeler’ de denir. Diğer bir deyimle, bir ceza [doğrusu niza], ancak vukuu anında yürürlükte bulunan kanunun tâbi kıldığı yargılama mercii önüne götürülecek; bu kanuna göre, hangi mahkemenin görev ve yetkisine giriyorsa o mahkeme tarafından çözüme bağlanacaktır. Bu suretle dâvanın ‘olaydan’ sonra çıkarılacak bir kanunla yaratılan bir mahkeme önüne götürülmesi yasaklanmakta, yani ‘kişiye’ yahut ‘olaya’ göre, ‘kişiyi’ yahut ‘olayı’ göz önünde tutarak mahkeme kurma imkânı ortadan kaldırılmaktadır”.

Anayasa Mahkemesi de 1982 Anayasasının 37’nci maddesinde düzenlenen “kanunî hâkim” ilkesinin “tabiî hâkim” olarak anlaşılması gerektiğine karar vermiştir. Mahkeme, 20 Ekim 1990 tarih ve K.1990/30 sayılı Kararında şöyle demiştir:

“Hukuk devletinde yasal yargıç (kanunî hâkim), doğal yargıç (tabiî hâkim) olarak anlaşılmalıdır. Doğal yargıç kavramı ise, dar anlamda, suçun işlenmesinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görececek yargı yerini yasanın belirlemesi diye tanımlanmaktadır. Başka bir anlatımla, doğal yargıç ilkesi, yargılama makamlarının suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra kurulmasına veya yargıçların atanmasına engel oluşturur; sanığa veya davanın yanlarına göre yargıç atanmasına olanak vermez”.

16 Haziran 2014 tarih ve 6545 sayılı Kanun, bir yandan sulh ceza mahkemelerini kaldırmış, diğer yandan da sulh ceza hâkimliklerini kurmuştur. Adı geçen kanun, kaldırılan sulh ceza mahkemelerinin yargılamaya ilişkin görevlerini asliye ceza mahkemelerine, arama, yakalama, tutuklama kararı verme gibi soruşturma işlemlerine ilişkin diğer görev ve yetkilerini ise yeni kurulan sulh ceza hâkimliklerine vermiştir. Böylece bir soruşturmada arama, yakalama, tutuklama kararı eskiden sulh ceza mahkemelerinin hâkimleri tarafından verilirken, yeni sistemde sulh ceza hâkimleri tarafından verilecektir.

16 Haziran 2014 tarih ve 6545 sayılı Kanun sonucu sulh ceza mahkemeleri kaldırmış yerlerine az sayıda sulh ceza hâkimi atanmıştır. Örneğin İstanbul Adliyesinde, söz konusu Kanun uyarınca 38 adet sulh ceza mahkemesi kaldırılmış yerlerine sadece 6 adet sulh ceza hâkimi atanmıştır. Eskiden İstanbul Adliyesinde tutuklanması talep edilen kişinin 38 hâkimden birinin önüne çıkması ihtimali var iken, şimdi 6 hâkimden birinin önüne çıkması ihtimali var. Keza eski sistemde bu 38 sulh ceza mahkemesi hâkiminin birinin kararına itiraz

edildiğinde itiraz başvurusu, bu 38 hâkimden biri tarafından değil, 55 asliye ceza hâkiminden o gün nöbetçi olan birisi tarafından karara bağlanıyordu. Oysa yeni sistemde bu 6 sulh ceza hâkimin birisinin verdiği karara itiraz edildiğinde itiraz hakkında diğer beş hâkimden birisi karar verecek. Görüldüğü gibi eski sistemde, iktidarın, bir ihtimal, art niyetle arama, gözaltına, tutuklama kararı çıkarmak istemesi durumunda İstanbul Adliyesinde etkilemesi gereken hâkim sayısı 93 iken, yeni sistemde bu sayı 6'ya düşmüştür.

Şüphesiz denebilir ki, sayının çok olması veya az olmasının prensipler açısından bir değeri yoktur. Keza kaldı ki, küçük bir yerde eski sistemde tek bir sulh ceza mahkemesi, yeni sistemde de tek bir sulh ceza hâkimi olabilir. Doğrudur. Doğrudur; ancak buradaki can alıcı mesele, söz konusu kanundan sonra, yeni kurulan sulh ceza hâkimliklerine atanan hâkimlerin özel olarak seçilip seçilmediği meselesidir.

Adil bir yargılama için en az tabî hâkim ilkesi kadar önemli bir ilke daha vardır: Hâkimlerin bağımsızlığı ilkesi. Adil bir yargılama için, hâkimin sadece "tabî hâkim" olması yetmez; aynı zamanda "bağımsız hâkim" olması gerekir. Hâkim, tabî hâkim olsa bile, bağımsız değil ise, adalet gerçekleşmez. Bu nedenle hâkimlerin bağımsız bir organ tarafından atanması, atandıktan sonra da siyasî ve idarî makamların etkisi altında kalmamaları ve bunun için de çeşitli teminatlara sahip olmaları gerekir. Kendilerini bağımsız hissetmeyen hâkimlerin tabî hâkim olması, tek başına yargılananlar için bir güvence teşkil etmez.

Suç işlediği iddia edilen bir kişinin iddia olunan suçu işleyip işlemediği sorunu bir şey, bu kişi hakkında karar verecek hâkimin tabî ve bağımsız hâkim olması bir başka şeydir. Suç işlediği iddia edilen kişiler gerçekten suç işlemişlerse, dosyada da bunların suç işlediğine ilişkin inandırıcı deliller var ise, sadece istisnâ hâkimler değil, tabî ve bağımsız hâkimler de bu kişiler hakkında, şartları varsa, arama, yakalama ve tutuklama kararı verirler. Ancak bir ihtimal suç işlediği iddia edilen kişiler gerçekten suç işlememişler ise, tabî hâkim ilkesine aykırı olarak, sırf onlar için atanmış hâkimler karşısına çıkarılırlarsa, bu kişilerin tutuklanma ihtimalleri, masum olsalar bile, çok yüksektir. Dolayısıyla bir kişinin gerçekten suç işleyip işlemediği, ancak tabî hâkim ilkesine uygun olarak atanmış bağımsız hâkimler önünde yargılandığı zaman ortaya çıkar

Bu Kanun teklifimizle bu hâkimlikler nedeniyle mağdur olmuş veya mağdur duruma düşebilecek vatandaşların mağduriyete uğramasının önünün kesilmesi amaçlanmıştır. Öyle ki kamuoyunda "iktidarın sopası" olarak nitelendirilen bu hâkimliklerin kaldırılması adil ve bağımsız yargılama hakkının tesis edilmesi konusunda toplumda bir güven duygusunun artmasına sebep olacaktır.

**ADLÎ YARGI İLK DERECE MAHKEMELERİ İLE BÖLGE ADLİYE
MAHKEMELERİNİN KURULUŞ, GÖREV VE YETKİLERİ HAKKINDA
KANUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunun 10 uncu maddesi başlığı ile birlikte yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 2- 5235 sayılı Kanunun 11 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, yürütülen soruşturmalarda hâkim tarafından verilmesi gerekli kararları almak, işleri yapmak ve bunlara karşı yapılan itirazları incelemek ile ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işlere asliye ceza mahkemelerince bakılır.”

MADDE 3- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

